

Torsdag med THORS

Hbl 5.11.81

RIM förekommer i dag inte bara i versrutan utan också i språkspalten. RESON finns där ju alltid, och denna gång resonerar prof. Thors bl.a. om prepositioner och skylttexter.

Prepositionen vid ordet **klass** är hos oss i Finland vanligen **på** (vilket är en grov finlandism), i Sverige däremot **i**. Men: det heter på bägge hållen "går på samma linje".

Samma frågeställare tar också upp orden **barndom** och **barndomstid**. Vilken är den brukliga prepositionen vid dessa ord?

För min del skulle jag snarast använda uttrycken **i min barndom** och **under min barndomstid**. Likväl säger jag helst "när jag var barn" för att inte leda tankarna till uttrycket **gå i barndom**, "vara barn på nytt", dvs. vara senil.

En frågeställare noterar det obestridliga faktum, att "man ibland konstaterar rimfrost på marken" och att "man som morgonmål intar rimsaltad skinka". Han frågar: "Vad är och varifrån härstammar ordet **rim** och vad betyder ordstammen egentligen?".

Först skall det sägas att det ord **rim** som ingår i **rimfrost** och **rimsaltad** är ett urgammalt svenskt s.k. arvord — det har inte övertagits från något annat språk. Det fanns i medeltidens isländska och lydte där **hrim** och det är brukligt i nutida engelska (**rime**). Ett besläktat ord finns också i tyskan, **Reif** — tyskans **ei** går i detta fall tillbaka till ett långt **i** — och det svenska **rim** har likaså ursprungligen innehållit ett långt **i**. Det antas, att **rim** och **Reif** går tillbaka på ett gammalt ord med en betydelse "skum" (besläktade ord på andra håll, t.ex. i lettiskan, har betydelsen "grädd"). **Rimsaltad** innehåller också samma gamla svenska ord **rim**: man har tänkt på ett rimfrostliknande lager av salt.

Det ord **rim** som vi använder på tal om vers har — som man lätt förstår — inget samband med **rim** i **rimfrost**. Det återgår sannolikt på latinets ord **rhythmus**. Ett säreget uttryck, där detta ord **rim** ingår, är **utan rim och reson** "helt utan förnuft". **Reson** är det franska **raison** "förnuft", grundordet till **resonera**.

En annan frågeställare undrar: "Bör det heta **Stina** gå på samma **klass** som **Maria** eller "i samma **klass**""?

Offentliga skyltar visar i vårt tvåspråkiga land tyvärr en mängd språkliga fel. En kollega till mig har i en bygd med svenskspråkig majoritet fotograferat skyltar som ger anledning till funderingar. Den ena är förvånansvärd och klart felaktig: **Båt optöjning förbjuden**. Något ord **optöjning** finns inte i svenskan: däremot finns **förtöjning**, och det är fullt säkert att texten borde lyda: **Båtförtöjning förbjuden**. (Uppdelningen på två ord, **båt optöjning**, uppvisar ett fel, som är vanligt både i svenska och i finska texter — man särskriver ord, som är sammansatta och således inte skall uppdelas.)

Det står vidare: **Biltvätt förbjudet**. Det fallet är diskutabelt. I svenskt talspråk är det vanligt, att ett substantiv i obestämd form — och **biltvätt** är ju en obestämd form — följs av ett predikativ i neutrum, t.ex. "Ärter och fläsk är vanligt på torsdagarna". Ett fall som "biltvätt förbjudet" påverkas också av det vanliga och helt korrekta uttrycksättet "(Att) tvätta bilar är förbjudet".

Min mening är, att **Biltvätt förbjudet** kan gå an, men **Biltvätt förbjuden** är mer vårdat och bättre.

Carl-Eric Thors

Torsdag med THORS

Hbl 12.11.81

GOTT TRÄD — GOD FRUKT är väl en bra formulering, tycker prof. Thors som i en randanmärkning till den nya bibelöversättningen undrar varför sammanställningen ändrats till "gott träd — bra frukt."

Det var ett brev från en läsare i Sverige som gav honom anledning att befatta sig med denna fråga — och har ni andra frågor ni önskar se behandlade här i spalten är det bara att följa exemplet och skriva. Brevet kan sändas till Hbl:s redaktion f.v.b.

är, att den nya översättningen i Matt. 3:10 har "Varje träd som inte bär god frukt". Orsaken kan inte vara grundtexten: denna har nämligen samma grekiska ord för "god" i Matt. 3:10 Matt. 7:17 och Lukas 6:43.

Om man vill förstå Bibelkommissionens ändring till **bra frukt**, bör man ha i minnet att **god frukt** i nutida svenska speciellt betonar den goda smaken, medan **bra frukt** helt allmänt konstaterar "att frukten är av tillfredsställande kvalitet". Men under alla omständigheter kvarstår **god frukt** i Matteus 3:10, och jag tycker att sammanställningen **gott träd — god frukt** (Matt. 7:17) i den hittills använda kyrkobibeln är en mer slående och kraftfull formulering.

Orden **finsk, finländsk och finlandssvensk** har diskuterats rätt flitigt denna höst.

Här behöver det bara sägas, att de tre orden har en nyttig och nödvändig betydelseskilnad. I ett tvåspråkigt land behövs helt naturligt ord, som klart betecknar de två språken och dem som talar dessa som sitt modersmål; att vi dessutom har det sammanfattande ordet **finländsk** är utmärkt.

En insändare pekar på det viktiga faktum, att franskan ju har två adjektiv: **finlandais** och **finnois**, och att franskan var ett välkänt språk i de högre kretsarna i det forna St Petersburg. Han tänker sig, att det franska **finlandais** kan ha varit av betydelse, när vårt ord **finländsk** bildades.

Saken kan vara förtjänt av en undersökning. Dock finns **finländsk** tillfälligt i en text från 1607: en svensk ämbetsman skrev det året orden "det finländska krigsfolket".

För min del ser jag ingenting föregelseväckande i ordet **fin-**

landssvensk — det tar sikte på språket.

(Mina åsikter kommer som synes nära dem som Mikael Reuter nyligen framförde.)

För min del tycker jag, att det kan vara en smaksak, om man vill skriva **finska skogar** eller **finländska skogar**; ingendera frasen vällar missförstånd. Däremot håller jag på ett hävdvunnet uttryck som **finsk bastu**.

Carl-Erik Thors